EVATEMA
Forskning og ny viden om dagtilbud
Nº 28

Køn og deltagelses-muligheder

EVA
DANMARKS EVALUERINGSINSTITUT

Forskning
Køn påvirker barnets muligheder for deltagelse i leg og aktiviteter

Guide
5 greb til en kønsrefleksiv praksis

Daglig leder:
Vi skal se børn i stedet for drenge og piger

Replik

I kan være med til at beslutte, hvilken rolle køn skal spille i jeres praksis

EVA TEMA – Nr. 28
Køn og deltagelsesmuligheder

© Danmarks
Evalueringsinstitut 2024

Eftertryk med
kildeangivelse er tilladt

Redaktion
Dina Celia Madsen (ansvh.)
Marie Louise Poulsen
Laura Detlefsen

Design
Essensen

Fotos
Istock

Tryk
Stibo Complete A/S

ISBN
TRYKT: 978-87-7182-730-9
WEB: 978-87-7182-729-3

ISSN
TRYKT: 2596-5353
WEB: 2596-5352

Kvalitetsvurderet forskning i dagtilbud
Forskningsdatabasen NB-ECEC.org, der står for Nordic Base of Early Childhood Education and Care, samler hvert år kvalitetsvurderet forskning i dagtilbud fra Danmark, Norge og Sverige. EVA TEMA-hæfter tager afsæt i forskning fra forskningsdatabasen samt i anden viden og undersøgelser om dagtilbud.

Forforståelser og automatreaktioner er nødvendige for, at vi hver dag kan gebærde os i en meget kompleks verden uden hele tiden at skulle stille spørgsmålstegn ved alt. Vi kategoriserer verden omkring os for at kunne genkende og forstå den – og handle i den.

Men de nødvendige forforståelser og lagrede erfaringer kan også få os til at kategorisere på måder, der er mindre hensigtsmæssige. Fx når det drejer sig om køn.

Både forskere og en dagtilbudsleder siger her i magasinet, at køn altid i en eller anden grad vil påvirke den måde, børn bliver mødt på – også i dagtilbud.

Nogle vil sikkert kunne genkende, at piger komplimenteres for deres paillletter på blusen, mens drenge i højere grad får opmærksomhed for det, de gør, fx når de løber hurtigt eller bygger højt. Og at drenge og piger mødes både med forskellige forventninger til selvhjulpenhed og koncentration og af forskellige tilbud om at deltage i aktiviteter. Ikke kun i dagtilbud, men også i skolen, i uddannelsessystemet og andre steder i samfundet. Det viser forskning i hvert fald er tilfældet.

Over et børneliv lagrer disse erfaringer sig for børn og får betydning for, hvad børnene oplever som muligt og rigtigt at føle, interessere sig for og gøre, og hvordan børnene oplever deres valgmuligheder i skolen og senere i arbejds- og i familielivet.

Vi kan ikke undgå, at køn skaber særlige forventninger hos os som voksne, men vi kan arbejde for selv at styre, i hvor høj grad de forventninger skal afgøre børnenes muligheder for at blive mødt med omsorg og muligheder for at deltage. Det gælder også i dagtilbuddet, hvor vi med afsæt i en nysgerrighed over for børnenes perspektiver kan arbejde for, at børnene får flere og rigere erfaringer i lege, aktiviteter og fællesskaber. Og hermed et godt afsæt for valg og oplevelse af muligheder senere i livet.

Magasinet bringer nyt fra forskning på området. Det giver også bud på nogle greb, pædagogisk personale kan bruge i praksis til at forholde sig kønsrefleksivt til det pædagogiske læringsmiljø og hermed arbejde for, at alle børn tilbydes lige deltagelsesmuligheder – uafhængigt af deres køn.

God læselyst!

Dina Celia Madsen
Chef for dagtilbud,
Danmarks
Evalueringsinstitut

Indhold

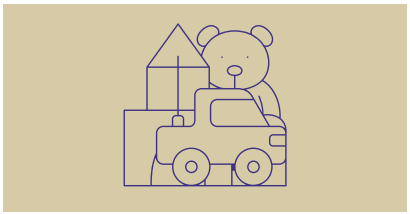
Feature 4
Forskere: Børn skal opleve, at lege og aktiviteter er for alle – uanset køn

En kønsrefleksiv praksis skal ikke påtvinge børn bestemte aktiviteter eller lege, men give alle børn mulighed for at opdage og afprøve sig selv på fodboldbanen, i dukkekrogen og i krea-værkstedet. Sådan lyder det fra to forskere

Guide 10
5 kønsrefleksive greb til jeres pædagogiske praksis

Et godt sted at starte, hvis I vil arbejde med at skabe mere lige deltagelsesmuligheder – uanset børnenes køn

Taletid 12
5 stærke stemmer: Derfor er det vigtigt, at vi taler om betydningen af køn i dagtilbud

EVA TEMA har spurgt Sex & Samfund, BUPL, en underviser, en områdeleder og en forsker om betydningen af køn i dagtilbud

Case 16
Daglig leder: Vi skal se børn i stedet for at se drenge og piger

Først når børn har mange og forskellige legeerfaringer, har de også frit valg til at lege det, de helst vil, og ikke bare det, de er vant til

Dialogkort 19
Køn og deltagelsesmuligheder

Gå i dialog om, hvordan I kan udvikle jeres praksis ved at arbejde kønsrefleksivt

Feature

AF MARIE LOUISE POULSEN

Forskere: Børn skal opleve, at lege og aktiviteter er for alle – uanset køn

En kønsrefleksiv praksis skal ikke påtvinge børn bestemte aktiviteter eller lege, men give alle børn mulighed for at opdage og afprøve sig selv på fodboldbanen, i dukkekrogen og i krea-værkstedet. Sådan lyder det fra to forskere

”Der står en pige på fem år. Hun taler dansk.” Køn, alder, sprog. Det er nogle af de tydelige identitetsmarkører, vi mennesker lynhurtigt genkender og afkoder. Og som kan få meget stor betydning for, hvordan vi møder andre – også børn.

Det fortæller Mie Plotnikof, forsker og lektor ved Afdeling for Uddannelsesvidenskab, Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU), Aarhus Universitet. Hun mener, at det er en meget vigtig del af den pædagogiske opgave at forholde sig til den betydning, køn kan have for, hvordan det enkelte barn bliver mødt i dagtilbuddet.

Køn skaber særlige forventninger til barnet

”Fordi køn er en afgørende identitetsmarkør i samfundet, kategoriserer vi lynhurtigt både voksne og børn efter køn, og i den kategorisering ligger et væld af samfundskulturelle normer, forventninger og stereotyper, som vi slet ikke tænker over. Fx om, hvordan piger og drenge forventeligt opfører sig, hvad de interesserer sig for, hvad de kan, og hvordan vi skal være sammen med dem.”

Ifølge dagtilbudsloven har alle offentlige dagtilbud en forpligtelse til at tilbyde alle børn, uanset hvem de er, den samme omsorg og de samme muligheder for at udfolde sig i og deltage i aktiviteter, leg og rutiner.

”Det kan dagtilbuddet kun leve op til, hvis pædagogisk personale og ledelse sammen reflekterer over, hvordan køn har betydning for og evt. begrænser børnenes deltagelsesmuligheder,” siger Mie Plotnikof og forklarer, at den refleksion også kan være afgørende for barnets senere oplevelse af at have lige deltagelsesmuligheder i samfundet – uanset køn:

”Det, børn lærer og oplever i dagtilbuddet, lagrer sig i dem og former deres handlinger, forventninger og drømme om sig selv og fremtiden. De bliver socialiseret til at være fx pige eller dreng på særlige måder, som de erfarer, at pædagogisk personale muliggør, forventer eller selv udtrykker sig igennem,” siger hun.

Drenge sendes hurtigere på legepladsen

Forskning viser, at traditionelle kønsopfattelser stadig har forrang i legematerialer, i opbygningen af legesteder og har stor betydning for den måde, pædagogisk personale møder børnene på.

Det siger Kira Saabye Christensen, der sammen med tre forskerkolleger i august udgav forskningsrapporten ”Køn i børnehaven”, der gennem observationer og interviews med børn og personale i fire →

> ”Vi kategoriserer lynhurtigt både voksne og børn efter køn, og i den kategorisering ligger et væld af samfundskulturelle normer, forventninger og stereotyper, som vi slet ikke tænker over."
>
> MIE PLOTNIKOF

Mie Plotnikof
Forsker og lektor ved Afdeling for Uddannelsesvidenskab, Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU), Aarhus Universitet.

Kira Saabye Christensen
Lektor og ph.d. ved pædagoguddannelsen på Københavns Professionshøjskole.

Har i september 2023 sammen med Karen Prins, Signe Hvid Thingstrup og Christian Aabro skrevet "Køn i børnehaven: En forskningsrapport"

børnehaver sætter fokus på betydningen af køn i børnehaver i dag. Hun giver et eksempel:

”I en samlingssituation, hvor børnene som udgangspunkt skal sidde stille og lytte, viser vores forskning, at pædagogisk personale ofte reagerer forskelligt på forstyrrelser fra drenge og piger. En dreng vil hurtigere blive set som én, der ikke kan sidde stille, og som er ude på ballade, mens to piger, der hvisker sammen, snarere forstås som om de er i gang med at ’pleje deres sociale relationer’. Vi så, at denne forskel gav anledning til, at drenge får lidt kortere snor end piger og står i større risiko for at få korrektioner. Vi så fx også, at drenge oftere sendes på legepladsen, når de leger eller ser ud som om, de ikke lige er i gang med noget. Børnenes køn får dermed betydning for, hvordan de mødes, og hvad de tilbydes.”

> ”Mange af børnenes legescripts indebærer kønstraditionelle roller, hvor faren fx går på arbejde, og moren er sammen med babyen."
>
> KIRA SAABYE CHRISTENSEN

Legemiljøet er ofte præget af kønnede legemuligheder

Det fysiske legemiljø understøtter i mange institutioner i en eller anden grad traditionelle kønsopfattelser, siger Kira Saabye Christensen:

”Legetøj, bøger, legekroge og kopi-ark til at farvelægge er ikke neutrale. De fortæller en bestemt historie om, hvad der hører til det at være pige og dreng eller kvinde og mand, og vi ser, at de ofte forstærker en traditionel kønsopfattelse hos børnene.”

Det kan handle om, at dukkekrogen kun tilbyder pigedukker, mens der er hængt plakater af Byggemand Bob op i arbejdsværkstedet. Og fordi børn tager udgangspunkt i det fysiske legemiljø omkring sig og i egne oplevelser og erfaringer, når de leger, er legemiljøet med til at definere, hvornår børn er ”rigtige” drenge og piger, siger Kira Saabye Christensen og tilføjer:

”Børnegrupper oparbejder over tid forskellige legescripts, som de leger ud fra. Her ser vi, at mange af børnenes legescripts indebærer kønstraditionelle roller, hvor faren fx går på arbejde, og moren er sammen med babyen, og prinsessen pynter sig for prinsen, der slås mod en skurk.”

Desuden peger Kira Saabye Christensens og hendes kollegers forskning på, at pædagogisk personale

> "Legetøj, bøger, legekroge og kopi-ark til at farvelægge er ikke neutrale. De fortæller en bestemt historie om, hvad der hører til det at være pige og dreng eller kvinde og mand, og de forstærker ofte en traditionel kønsopfattelse hos børnene."
>
> KIRA SAABYE CHRISTENSEN

ubevidst kan understøtte, at drenge leger med drenge og piger med piger:

"Når Peter møder om morgenen, er der en større sandsynlighed for, at han bliver spurgt, om han vil lege med biler med Anton, end om han vil med ind i krearummet med Sille og Fadime. Men måske ville Anton faktisk gerne have mulighed for at fordybe sig i tegning sammen med de to piger," siger Kira Saabye Christensen.

Børns optagethed og interesser skal stadig være i centrum

En kønsrefleksiv praksis handler ikke om at gøre børn forkerte, fordi de leger kønstraditionelt, lyder det fra begge forskere.

Ifølge Mie Plotnikof er det ikke nødvendigvis problematisk, at en gruppe piger bliver ved med at vende tilbage til dukkekrogen for at lege. Men det er problematisk, hvis det sker, fordi det forventes af dem:

"Det er ikke dagtilbuddets opgave at gøre alle piger og drenge glade for fx at spille fodbold eller lege bestemte rollelege, men det er dagtilbuddets opgave at give alle børn muligheden for at erfare sig selv og hinanden i mangfoldige lege- og interaktionsformer. Ligesom det er pædagogisk personales opgave at præsentere en bred vifte af lege- og deltagelsesmuligheder for alle børn, som kan udvide deres handlemønstre, så de ikke altid har den samme rolle i en leg, fx helten, prinsessen, hunden eller babyen."

Kønsrefleksiv praksis handler om ikke på forhånd at tro, at man ved, hvad børnene er optagede af at lege med, men i stedet om at forholde sig mere reflekteret og nysgerrigt til børnenes perspektiver og orienteringer. Derfor skal børnene ifølge Mie Plotnikof netop mødes af mangfoldige materialer, rollemodeller og legemuligheder, imens de er dagtilbuddet.

"Man må godt spørge sig selv: Når vi ser på vores samlede mængde af pædagogiske aktiviteter og materialer – fx kopi-ark, udklædningstøj og bøger: Understøtter de, at vi kan tilbyde alle børn mangfoldige deltagelsesmuligheder? Eller skal vi supplere med noget, så der også er mulighed for at tegne, klæde sig ud som og læse om fantasi-figurer, Pippi Langstrømpe, læger og astronauter, der både tilbyder forskellige rollemodeller og har en bredere appel til alle børn – uanset køn?"

Pædagogisk personale kan åbne for, at flere børn kan deltage

Med mindre greb kan pædagogisk personale tilpasse praksis og på den måde give alle børn flere og bedre udfoldelsesmuligheder, siger Kira Saabye Christensen.

> Det er ikke dagtilbuddets opgave at gøre alle piger og drenge glade for at spille fodbold eller lege bestemte rollelege, men det er dagtilbuddets opgave at give alle børn muligheden for at erfare sig selv og hinanden i mangfoldige lege- og interaktionsformer."
>
> MIE PLOTNIKOF

En sådan kønsrefleksiv praksis kan indgå som en del af arbejdet med den styrkede læreplan, hvor det beskrives, at dagtilbuddet skal skabe rum for, at børn kan danne venskaber på tværs af køn og skal støttes i en alsidig, personlig udvikling uafhængigt af bl.a. køn. Hendes forskning viser fx, at pædagogiske aktiviteter og lege, hvor pædagogen er med, ofte er med til at åbne for deltagelse på tværs af piger og drenge.

"Ved at igangsætte og deltage i leg og aktiviteter skaber pædagogisk personale en legitim adgang for, at alle børn kan deltage. Det kræver, at man som pædagogisk personale signalerer, at det, der sker, er for alle. Så frem for kun at henvende sig til drenge, når man går på boldbanen, må pædagogen gerne bruge noget ekstra energi på at henvende sig til dem, der ikke af sig selv indtager fodboldbanen. Her kan man også være opmærksom på betegnelser i leg og aktiviteter og fx kalde en "målmand" for en "målvogter" for

> Ved at igangsætte og deltage i leg og aktiviteter skaber pædagogisk personale en legitim adgang for, at alle børn kan deltage."
>
> KIRA SAABYE CHRISTENSEN

at åbne for, at alle børn kan indtage denne position eller rolle. De åbner hermed også en dør til fællesskaber på tværs af køn, som det kan være svært for børnene selv at åbne," siger hun.

Pædagoger kan udfordre kønsopfattelser ved at deltage aktivt i leg

Kira Saabye Christensen peger også på, at meget af det, pædagogisk personale gerne vil i forvejen, fx at være tæt på eller deltage i leg, også er afgørende for at arbejde kønsrefleksivt. Hun har set flere eksempler på den forskel, pædagogisk personale kan gøre for at brede legene ud:

"Fx ser vi i nogle institutioner, at kun drenge leger med Lego, mens både piger og drenge gør det andre steder. Vores forklaring er, at institutionerne også selv er med til at brede adgangen til legetøjet ud, fx hvis pædagogisk personale selv tager dukkehuset, bilerne eller Lego frem og trækker flere børn med hen til legestederne og ind i legen. Så ser vi typisk også, at børnene efterfølgende selv finder det naturligt og legitimt at tage legetøjet frem og lege med det på tværs af køn."

Pædagogisk personale kan også udvide repertoiret af roller i børnenes lege:

"Når man leger med, kan man supplere traditionelle forestillinger om, hvad en prinsesse kan og gør, og hvem der kan være en prinsesse – fx at drenge også kan. Eller give far-rollen en mere spændende karakter i stedet for at sende ham af sted på arbejde med det samme. Det kan muligvis trække flere drenge til og ind i legen."

Dagtilbuddets ledelse har et vigtigt ansvar for at skabe en kollektiv, kønsrefleksiv praksis

Ligesom alle andre har pædagogisk personale brug for hele tiden at øve sig i at blive opmærksomme på egne forståelser af køn i samspillet med børnene.

"Nogle gange kan man fx spørge sig selv: 'Nu sagde jeg sådan til Anton. Ville jeg have sagt noget andet, hvis det var Sille? Og nu roste jeg lige Anna. Ville jeg have gjort det samme med Anton? Og skal jeg gøre det næste gang?" siger Kira Saabye Christensen.

Mie Plotnikof er enig. Hun siger:
"Det første skridt som pædagogisk personale er at spørge sig selv og hinanden: Hvordan spiller køn en rolle hos os? Er der noget i den måde, vi taler til og om børnene på, noget i den måde, vi bruger vores materialer på, eller noget i den måde, vi selv agerer på som pædagogisk personale, der kan skrues på, så vi kan tilbyde alle børn flere og mere lige deltagelsesmuligheder – uafhængigt af vores kønnede forestillinger og forventninger? I den forbindelse er det vigtigt, at den pædagogiske ledelse prioriterer, at en kønsrefleksiv praksis indgår som en del af den almene praksis og i den løbende evalueringskultur i dagtilbuddet."

4 studier om køn i dagtilbud:

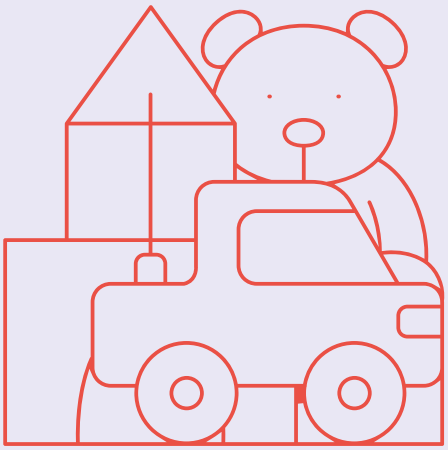
- **Christensen, K. S., Prins, K. M., Thingstrup, S., og Aabro, C.M. (2023).** Køn i børnehaven: En forskningsrapport. København: Københavns Professionshøjskole.
- **Plotnikof, M., Muhr, S. L., Holck, L., & Just, S. N. (2022).** Repoliticizing diversity work? Exploring the performative potentials of norm-critical activism. I: Gender, Work & Organization, 29(2), 466-485.
- **Bakken, Y. & Lindhardt, E. M. (2021).** Tanker fra barnehagen: Personalets refleksjoner om egne erfaringer med kjønn og likestilling. I: Faye, R., Lindhardt, E.M., Ravneberg, B. & Solbue, V. (red.), Hvordan forstå fordommer? Om kontekstens betydning – i barnehage, skole og samfunn (s. 200-221). Oslo: Universitetsforlaget.
- **Lagestad, P., & Kippe, K. (2023).** Differences between Norwegian male and female preschool staff physical activity levels and their influence on PA levels of children. Education 3-13, 51(5), 754-765.

Guide

UDARBEJDET I SAMARBEJDE MED FORSKER MIE PLOTNIKOF

5 kønsrefleksive greb til jeres pædagogiske praksis

Et godt sted at starte, hvis I vil arbejde med at skabe mere lige deltagelsesmuligheder for alle børn – uanset køn

1

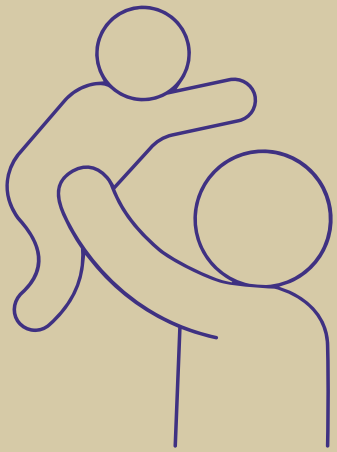
Arbejd med mangfoldige udtryk i legetøj, legezoner, bøger og andre materialer

Børn bruger det fysiske legemiljø som afsæt for lege og aktiviteter. Tænk derfor over, hvad jeres legemiljø og materialer allerede repræsenterer, og om I evt. bedre kan nuancere forståelser og fortællinger om kønsidentiteter, også for de børn, som ikke nødvendigvis identificerer sig som enten en dreng eller en pige. Se på, i hvor høj grad jeres udklædningstøj og legetøj indbyder til mangfoldige rollelege og flere måder at deltage på. Tænk også over evt. uønskede kønnede opfordringer indbygget i fx Lego-hjørnet, dukke-hjørnet, på legepladsen og i krea-rummet.

2

Deltag aktivt i børnenes leg for at skabe flere og varierede deltagelsesmuligheder

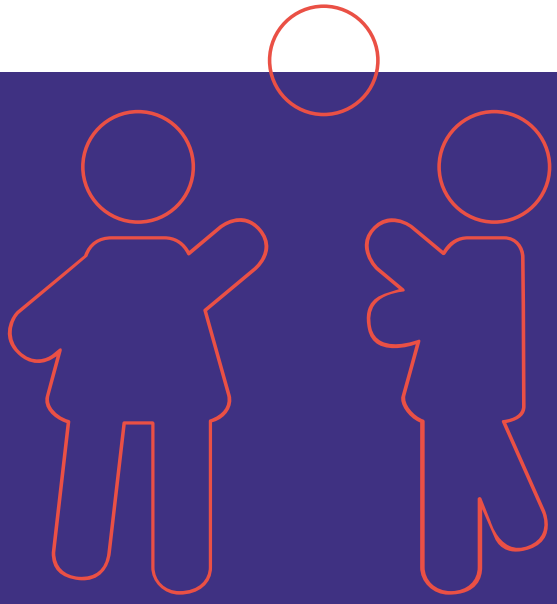
Børn skal have rum til at lege og eksperimentere med traditionelle kønnede roller. Men det er også vigtigt, at pædagogisk personale nogle gange guider og sikrer, at alle børn tilbydes rige muligheder for at prøve sig selv af i mangfoldige roller og inden for forskellige typer af lege, fx kropslige lege og rollelege både inde og ude. Deltag selv aktivt i forskellige lege for at få indsigt i børnenes legepræferencer og for at skabe flere og varierede roller og deltagelsesmuligheder for alle børn.

3

Inkluder bredt i leg og pædagogiske aktiviteter for at skabe fællesskaber på tværs af køn

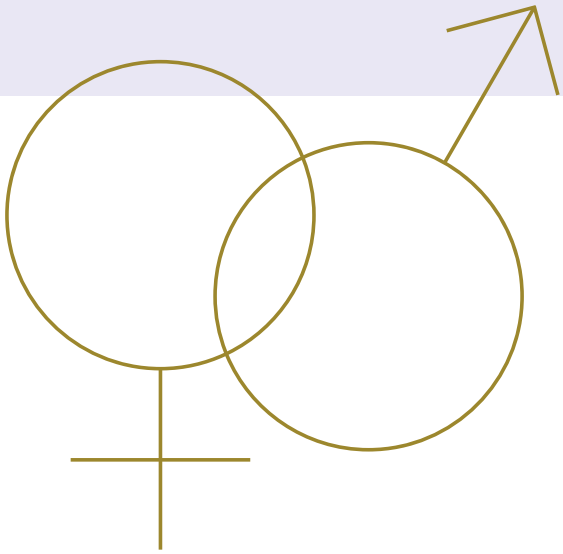
Understøt alle børns muligheder for at afprøve sig selv i flere fællesskaber og gennem fordybelse på tværs af køn og på tværs af aktiviteter og lege, der måske traditionelt forbindes med ét køn. Brug tid på at tænke over jeres sprog og invitationer til børnene, fx kan målmand kaldes for målvogter og brandmand for brandbekæmper. Overvej, om I som pædagogisk personale kan gå forrest og deltage i andre aktiviteter og lege, end I plejer, og på den måde tiltrække andre børn.

4

Brug det kollegiale fællesskab til at undersøge og udfordre jeres forståelser af køn

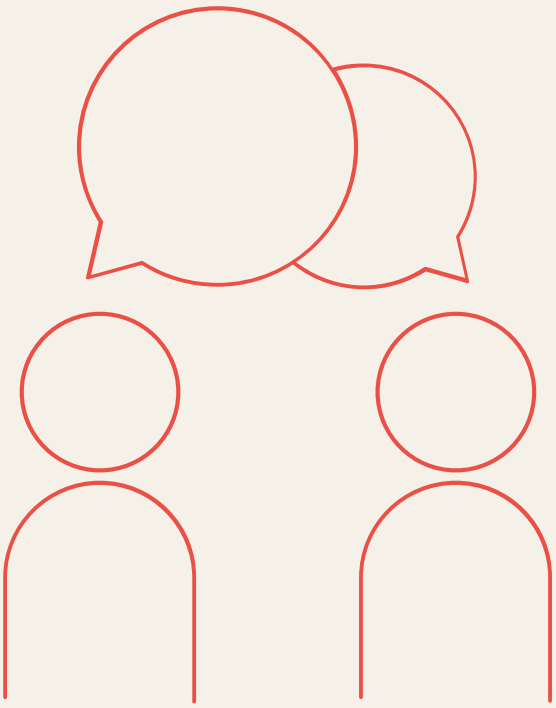
Reflekter over betydningen af køn hos jer som en del af jeres evalueringskultur. Diskuter mønstre i børnegruppen, og spørg ind til hinandens forståelser. Overvej begrundelser for fx gruppeinddelinger og invitationer til aktiviteter og lege. Stil jer selv kritiske spørgsmål: Ville jeg gøre og sige det samme, og på samme måde og i samme tone, hvis det ikke var Carl, men Alba, der spurgte, om hun måtte åbne sminkehjørnet? Hvis nej, er der en god grund til det?

5

Tal højt om, hvorfor kønsrefleksiv praksis er en pædagogisk kvalitet

Ledelsen kan med fordel bidrage til at udvikle klare argumenter for, hvorfor kønsrefleksiv praksis kan bidrage til pædagogisk kvalitet. Det er i tråd med både ligebehandlingsloven og dagtilbudsloven. Tidlig indsats er afgørende for at give alle børn mere ligestillede deltagelsesmuligheder og fremtidshorisonter i vores samfund.

AF MARIE LOUISE POULSEN

5 stærke stemmer: Derfor er det vigtigt, at vi taler om betydningen af køn i dagtilbud

EVA TEMA har spurgt BUPL, Sex og Samfund, en forsker, en underviser og en områdeleder om betydningen af køn i dagtilbud i dag

UNDERVISER:

Pædagoger er med til at definere barnets forståelse af køn

Med modulet køn, seksualitet og mangfoldighed vil lektor Janne Jørgensen gøre pædagogstuderende bevidste om, at de har en stor magt til at definere betydningen af barnets køn

Hvad er i fokus, når du underviser i køn, seksualitet og mangfoldighed?

"Jeg vil gerne vise pædagogisk personale, hvor stor magt de har til at forme børnenes forståelse af sig selv, også når det gælder børnenes opfattelse af deres eget køn, og hvad det giver af muligheder og begrænsninger. Derfor er det vigtigt, at de også bliver bevidste om de normer og kategorier, de selv er vokset op med og måske reproducerer, når de italesætter verden for børnene. Mange studerende oplever modulet som et forstyrrende modul, hvor noget af det, vi tager for givet, bliver pillet fra hinanden."

Hvad håber du, at de studerende og børnene får ud af modulet?

"En pædagogisk bevidsthed om, hvad man anerkender som rigtig og forkert opførsel for det enkelte barn. En case, jeg benytter, er en dreng i et dagtilbud, der flere gange i løbet af ugen går til det pædagogiske personale og siger, at hans bukser er blevet våde. Det viser sig, at han gerne vil have nogle bestemte glimmerstrømpebukser på, men bliver ved med at finde på undskyldninger for hvorfor. I sådan en situation er mit håb, at drengens ønske ikke kræver en forklaring om, at han er blevet våd, men at han bare kan komme til pædagogisk personale og bede om at få strømperne på – og så blive mødt i det."

Janne Jørgensen er lektor og studieleder på Pædagoguddannelsen Bornholm på Københavns Professionshøjskole.

OMRÅDELEDER:

Sæt fokus på de spejlingsmuligheder, børn får i dagtilbuddet

I Børnehusene i Kokkedal har over 100 medarbejdere haft fokus på at sørge for, at drenge og piger på lige fod inviteres ind i aktiviteter forbundet med de seks lære-plans-temaer

Hvorfor skal man prioritere at arbejde kønsrefleksivt i sit dagtilbud?

”I min optik er det ikke muligt for pædagogisk personale at skabe læringsmiljøer af tilstrækkelig høj kvalitet uden at arbejde kønsrefleksivt. Man skal være villig til at tale med sine kolleger om køn, og så skal man være klar over, at køn spiller en uundgåelig rolle i dagtilbuddet. Første skridt er at blive klogere på, hvor det får betydning. Hvad sætter man selv i spil? Hvilke spejlingsmuligheder får børnene i fx legetøj, bøger og det, vi gør sammen?”

Hvordan har I konkret arbejdet med køn i børnehaverne i jeres børnehuse?

”I Børnehusene i Kokkedal bestræber vi os på hele tiden at reflektere over, hvordan køn og kønsforståelser er med til at forme vores praksis. Mere end 100 medarbejdere har deltaget i en række udviklingsprojekter, hvor formålet har været at udvide børnenes deltagelsesmuligheder. Fokus har skiftet mellem kollegiale refleksioner over egen praksis og prøve-handlinger. Fx har vi set på, om piger og drenge på lige fod inviteres ind i aktiviteter forbundet med de seks læreplanste-maer. Vi er også opmærksomme på, om vi møder piger og drenge med forskellige forventninger til selvhjulpenhed og behov for trøst. Noget handler også om, at vi skal give hin-anden og os selv spillerum som pædagogisk personale. Fx kan en af de pædagogmedhjælpere, der er dygtige til at spille fodbold med en masse drenge, også prøve at invitere dem med ind i en tegneaktivitet, ligesom en pædagog, som mange af pigerne er trygge ved, kan starte en aktivitet udenfor.”

Kristina Avenstrup er områdeleder for Børnehusene Kokkedal, der består af seks børnehuse i Fredensborg Kommune.

SEX & SAMFUND:

Sæt fokus på normer – ikke på børn, der falder uden for dem

Vi mener, det er vigtigt at rette opmærksomheden mod de normer, der får os til at problematisere børn i dagtilbud, der vil noget andet, end hvad disse normer foreskriver, siger Freja Mannov Olesen fra Sex & Samfund

Hvad møder I, når I taler med pædagogisk personale og forældre om børn og køn?
"Når vi bliver bedt om at holde kurser om køn i dagtilbud, handler det ofte om, at pædagogisk personale og forældre ønsker sparring, fordi nogle børn i deres øjne falder uden for normen i dagtilbuddet. Det kan være en dreng, der gerne vil være mor i legen eller klæde sig ud i prinsessetøj, og det kan være lege i børnegruppen, der handler om at eksperimentere med køn. Vores perspektiv vil så ofte være at rette opmærksomheden mod de normer, der bestemmer, at vi problematiserer de børn, der falder udenfor."

Hvad er i din optik vigtigt at være opmærksom på som pædagogisk personale?
"Noget af det, der kan fylde i et børneliv, er voksnes, også pædagogisk personales, forventninger til køn. De forventninger kommer til udtryk i fx kønsopdelte aktiviteter, forskellige måder at tale til og om drenge og piger på og kan påvirke børnenes lege. Derfor er det vigtigt, at pædagogisk personale i lege og aktiviteter er bevidste om at forstyrre fx ideen om, hvem der kan være en prinsesse, og hvad en prinsesse kan. Og som personalegruppe være klar over og tale om, at køn også kan være noget af det, børn leger og eksperimenterer med, når de er sammen. Det kan ske på mange måder – også måder, som måske kan falde uden for de normer, mange voksne lever efter."

Freja Mannov Olesen er pædagogisk projektmedarbejder i Sex & Samfund.

BUPL:

Det kan være svært at få øje på de fastlåste forståelser af køn, der kan spænde ben for lige deltagelsesmuligheder

Vi oplever, at alle pædagoger har en opmærksomhed på, hvordan de skaber lige deltagelsesmuligheder for alle børn, men at der samtidig ikke altid er enighed om, hvor stor en rolle køn spiller i den forbindelse, siger BUPL's Johnny Gaardsdal

Oplever I, at kønsrefleksiv praksis indgår i det pædagogiske arbejde i dagtilbud?
Det er meget forskelligt, hvor meget køn fylder i den pædagogiske praksis i de enkelte dagtilbud. I 2014 blev modulet 'køn, seksualitet og mangfoldighed' en del af pædagoguddannelsen, og det har selvfølgelig givet pædagogerne mere viden og skabt mere fokus hos dem.

I hvilken grad oplever I, at alle børn, uanset køn, kan deltage på lige fod i aktiviteter og leg i dagtilbud?
Vi oplever, at alle pædagoger har en opmærksomhed på, hvordan de skaber lige deltagelsesmuligheder for alle børn, men at der samtidig ikke altid er enighed om, hvor stor en rolle køn spiller i den forbindelse.

Uanset om man er pædagog eller ej, kan det være svært at få øje på de ofte usynlige fastlåste forståelser af køn, som kan medvirke til at spænde ben for lige deltagelsesmuligheder. Derfor er det afgørende, at der i alle daginstitutioner er en stærk faglig kultur, som understøtter fælles faglig refleksion og stærk pædagogisk dømmekraft.

Johnny Gaardsdal er medlem af forretningsudvalget i BUPL.

FORSKER:

Mænd i dagtilbud kan opleve at blive anbragt i kønstraditionelle roller

Mandlige pædagoger oplever, at de bliver trukket ud på fodboldbanen eller kaldt på, når der skal leges vildt – også selvom de måske selv synes, at deres kompetencer ligger et helt andet sted. Det fortæller forsker Steen Baagøe Nielsen

Du har i din forskning bl.a. fokuseret på mænd i dagtilbud. Hvad kendetegner deres erfaringer?

Når jeg taler med mandlige pædagoger, der arbejder i daginstitutioner, så har de ofte valgt arbejdet, fordi de gerne vil understøtte børns udvikling og skabe trivsel og yde omsorg for dem – ligesom deres kvindelige kolleger. Men mange af dem oplever, at det bliver forventet, at de varetager kønstraditionelle opgaver, hvor de fx skal spille fodbold, ud at tænde bål og lege vildt med drengene. Som en mandlig pædagog sagde til mig engang: "Ja, jeg kan jo godt spille fodbold, hvis det er det, jeg skal, men jeg er altid offside." Han var ikke særlig vild med fodbold, og han ville fx hellere arbejde i nære relationer med inklusion og støtte eller lave perleplader og være kreativ sammen med børnene.

Så hvad bør ledelsen i dagtilbuddet overveje i forhold til køn i personalegruppen?

Det handler ikke om, at de absolut skal ansætte et bestemt antal mænd. Ledelsen opgave er her især at understøtte en kønsrefleksiv praksis, så man undgår at genskabe uheldige kønstraditionelle handlemåder og stereotype syn på børnene. Men også om at reflektere over, at vi ofte er trygge ved at gøre det kendte, og at daginstitutioner afspejler en historisk virkelighed, hvor det typisk har været kvinder, der varetog omsorgen. Derfor kan det mange steder i sig selv være vigtigt at vise både børn og forældre, at mænd selvfølgelig også kan og vil trøste, udøve omsorg – og at de kan gøre det på fuldt ligeværdige og fagligt kvalificerede måder.

Steen Baagøe Nielsen er lektor, ph.d. ved Institut for Mennesker og Teknologi på RUC.

Case

AF MARIE LOUISE POULSEN

Daglig leder: Vi skal se børn i stedet for at se drenge og piger

”Først når børn har mange og forskellige legeerfaringer, har de også frit valg til at lege det, de helst vil, og ikke bare det, de er vant til,” siger Sidsel Holst Jensen, daglig leder i den integrerede institution Ådalen, som er en del af Børnehusene Kokkedal.

Hvad er jeres motivation for at arbejde kønsrefleksivt?

”Kort sagt risikerer vi, at børnenes køn får en forskelsgørende betydning for børnenes deltagelsesmuligheder, hvis vi ikke reflekterer over det. Når vi ser tilbage nu, kan vi se, at køn altid har spillet ind i vores samspil med børnene – uden at vi selv var bevidste om det. Fx kunne vi tidligere finde på at sige til børnegruppen: ’Vi har brug for nogle stærke drenge til at bære de her bøger’. Nu siger vi i stedet: ’Vi har brug for nogle stærke børn’. Vi behandlede utilsigtet piger og drenge forskelligt, når de var urolige under samling, eller når de skulle have hjælp til at få tøj på i garderoben. Drengene fik at vide, at de nok havde krudt i røven og skulle ud at løbe. Pigerne fik at vide, at de skulle fokusere og koncentrere sig. Og vi havde generelt højere forventninger til, at pigerne kunne selv uden hjælp – fx tage overtøj på.”

Hvad er jeres mål?

”At tilbyde alle børn de samme varierede lege- og læringsmuligheder. For at kunne det skal vi som pædagogisk personale se og møde børnene i stedet for at se piger og drenge.”

Sidsel Holst Jensen
Daglig leder i den integrerede institution Ådalen under Børnehusene Kokkedal.

> ”Kort sagt risikerer vi, at børnenes køn får en forskelsgørende betydning for børnenes deltagelsesmuligheder, hvis vi ikke reflekterer over det.
>
> SIDSEL HOLST JENSEN

> Vi havde generelt højere forventninger til, at pigerne kunne selv uden hjælp – fx tage overtøj på."
>
> SIDSEL HOLST JENSEN

Har du et eksempel på en konkret forandring, I har gennemført?

"Første skridt er at blive opmærksomme på, hvad vi tager for givet. Fx at drengene er dem, der skal med ud at spille bold eller arbejde i værkstedet. Netop derfor har vi oparbejdet en åben værkstedsaktivitet, hvor vi hamrer, borer og skruer sammen med alle børn. Vi laver ting ud af genbrugstræ efter børnenes ønsker og ideer. Vi har prøvet at indrette værkstedet, så alle børn, også dem, der måske normalt ikke ville føle sig motiveret til at arbejde med træ, bliver inspireret til at gå derind. Der er fyrfadslys i syltetøjsglas på hylderne, der hænger mærkelige ting ned fra loftet, der er sikkerhedsbriller, handsker, maskiner, musik i højttaleren og blomsterkasser på væggene. Vigtigst af alt er det dog relationerne mellem børn og pædagogisk personale, der bærer arbejdet. Pædagogerne er den motiverende faktor for både drenge og piger – så det er dem, der skaber mulighederne for børnenes erfaringer."

Har du eksempler på, at I konkret har ændret det fysiske legemiljø?

"Gryder, pander og dukker giver andre legeerfaringer end cykelbane og klatrestativ. Jeg har en tese om, at mange drenge leger for få lege, hvor de skal bruge deres sprog og sociale kompetencer. På legepladsen får de oftest flest erfaringer med kroppen, men færre sproglige erfaringer og færre kognitive og sociale udfordringer. Vi har derfor udbygget legepladsen med legekroge, så det er mere indbydende fx at lege rollelege. Vi har også arbejdet med de indendørs legehjørner, så de i højere grad motiverer hele børnegruppen. Fx inviterer legekøkkenet både til familieleg, pizzeria og restaurant. Vi kan se, at det har fået flere børn til at lege her og lege sammen på kryds og tværs. Det giver alsidige legeerfaringer og skaber andre relationer mellem flere børn end før."

Kan du nævne nogen udfordringer ved arbejdet?

"Det vigtige er, at vi som pædagogisk personale ikke kommer til at tage noget fra børnene. De piger, der har lyst, får lov til at gå i prinsessekjoler og få neglelak på. Vi skal bare være opmærksomme på, at alle børn over tid får de samme muligheder for at udfolde sig forskelligt. Det kræver, at vi udfordrer og udvider børnenes interesser. Jeg ser det som en vigtig pædagogisk opgave at give alle børn mest muligt erfaring med forskellige bøger, materialer, ture ud af huset, lege. Det er jo først der, de har frit valg til at vælge at lege det, de helst vil, og ikke bare det, de er vant til."

Dialogkort

Køn og deltagelsesmuligheder

Gå i dialog om, hvordan I kan udvikle jeres praksis ved at arbejde kønsrefleksivt.

Du finder alle EVA's dialogkort på vores hjemmeside www.eva.dk

Hvilken rolle spiller køn i vores pædagogiske læringsmiljø?

Overvej, hvilket legetøj børnene møder i løbet af en dag. Hvordan er køn repræsenteret her, fx i klæd-ud-tøj, kopi-ark, bøger? Giver repræsentationen mulighed for mangfoldig deltagelse?

Overvej, hvilke aktiviteter I har sat i gang sammen med børnene i løbet af den sidste uge. Har piger og drenge fået de samme invitationer? Hvorfor/hvorfor ikke?

Hvilke forforståelser har vi hver især om at være "dreng" og "pige"?

Overvej hver især, hvad I forbinder med køn, og tal sammen om det.

Diskuter, om I har oplevet, at jeres forståelser af køn har haft indflydelse på den måde, I møder børnene på.

Hvilke greb kan vi bruge til at arbejde mere kønsrefleksivt?

Find eksempler på aktiviteter og lege, hvor børn på tværs af fx køn og alder deltager. Tal om, hvad der kendetegner disse aktiviteter og lege.

Vælg en anden aktivitet, hvor færre børn deltager. Beskriv én ting, I som personalegruppe kan gøre for at styrke deltagelsesmulighederne for flere børn – og for både piger og drenge.

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk